

SUSTAV SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA

mr. sc. Sonja CINDORI
Ministarstvo financija
Ured za sprječavanje pranja novca, Zagreb

Stručni članak*
UDK 343.359
JEL F2

Sažetak

U radu se prezentiraju sustav prevencije pranja novca i financiranja terorizma u Hrvatskoj. Definiiraju se osnovni pojmovi, analiziraju načela i osnove međunarodnih propisa, normativna struktura u Hrvatskoj obuhvaćena zakonom i pravilnikom o sprječavanju pranja novca, te predstavlja Ured za sprječavanje pranja novca – njegov ustroj, nadležnost i međunarodno djelovanje.

Infiltracija prljavog novca ozbiljan je problem za nacionalne ekonomije. Kupovina dionica, nekretnina, osnivanje “prljavih investicijskih fondova” i korištenje bankarskim sustavom za deponiranje takvih sredstava opasnost je za kredibilitet cijele zemlje, a posebno za sigurnost financijskoga i bankarskog sustava, te se Hrvatska priklonila zakonskim rješenjima usmjerenima na učinkovito otkrivanje i sprječavanje sumnjivih financijskih transakcija odnosno na sprječavanje pranja novca.

Perači neprestano pronalaze nove načine, koriste se novim, nefinancijskim kanalima i proširuju djelokrug na nekretnine, umjetnine i osiguranje. Stoga je potrebno i dalje pratiti europska rješenja i preporuke, težiti daljnjem poboljšanju zakona i modernizaciji sustava te donijeti nove propise usklađene s međunarodnim standardima, posebno sa Smjernicom 2005/60/EZ.

Ključne riječi: pranje novca, financiranje terorizma, prevencija, usklađivanje s međunarodnim standardima, provođenje mjera dubinske analize, obavijesti o sumnjivim transakcijama

* Priljeno (Received): 19.12.2006.
Prihvaćeno (Accepted): 12.2.2007.

1. Uvod

Pranje novca je proces kojim se želi zametnuti trag pravog izvora nezakonito stečenog novca, pri čemu se iskorištava financijski, a sve češće i nefinancijski sektor i struke. Sukladno definiciji Smjernice 2005/60/EZ, taj proces obuhvaća prikrivanje prave prirode i izvora novca, pretvorbu i prijenos imovine u smislu prikrivanja njezina protuzakonitog podrijetla odnosno nabavu, posjedovanje ili upotrebu imovine proizašle iz kaznenog djela odnosno sudjelovanje, povezanost, pokušaj pomaganja, poticanja te omogućivanje izvršenja bilo koje od navedenih radnji.

Priljavim se novcem smatra svaki novac koji je stečen kaznenim djelom i sva imovina koja proizlazi iz tog novca. To znači da pranje novca bez prethodne kriminalne aktivnosti ne postoji.

Američki Ured za sprječavanje pranja novca (FinCEN)¹ opisao je proces pranja novca kroz tri faze: polaganje, oplemenjivanje i integraciju.

U fazi polaganja sredstva iz kriminalne djelatnosti ulažu se u financijski sustav ili se investiraju u nekretnine i pokretnine. Glavni je cilj ubaciti novac u financijske tokove ili ga prebaciti izvan zemlje. Pritom perači novca izlažu svoju zaradu, stoga je ta faza s obzirom na mogućnost detekcije prljavog novca krucijalna (Maros, 1999:241).

Bez obzira na to pojavljuje li se novac koji proizlazi iz kriminalne aktivnosti u obliku gotovine ili ne, faza polaganja najopasnija je za kriminalca. Tada još postoji izravna veza između novca i kriminalca.² Od tog trenutka novac više nije gotovina već se pretvara u brojke na papiru ili na zaslonu ekrana (Lilley, 2000:51-52).

Sljedeća faza u tom procesu poznata je pod nazivom oplemenjivanje, ali se naziva i pretresanjem ili miješanjem (Lilley, 2000:53). U fazi oplemenjivanja perači brojnim transakcijama počinju prikrivati trag pravog izvora novca. Legalnim transakcijama prebacuju novac na računima u zemlji i inozemstvu te mijenjaju njegov oblik, upravo radi otežavanja praćenja njegovog toka.³

U toj se fazi svugdje postojeće *off shore* tvrtke mogu pojaviti kao prikladno sredstvo. Krajnji cilj prebacivanja novca jest raspršivanje novca i pribavljanje što više papirnatih tragova kako bi se omeo nadzor koji je u tijeku ili buduća istraga te na kraju priskrbilo lažno podrijetlo odnosno izvor novca (Lilley, 2000:53).

¹ The Financial Crimes Enforcement Network.

² Upravo je to razlog zbog kojega bi se zakoni i podzakonski propisi, kao i izobrazba ovlaštene osobe i djelatnika koji rade neposredno s klijentima, trebali bazirati na poduzimanju mjera dubinske analize stranke odnosno na prikupljanju podataka o svrsi i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa, kao i o stalnom praćenju poslovnog odnosa i transakcija. Nadalje, vrlo je važno utvrditi identitet stvarnog vlasnika, kao i poduzeti sve potrebne mjere ovisno o riziku i vrsti stranke, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije.

³ Sama priroda oplemenjivanja omogućuje pronalazak određenih obilježja koja upućuju na moguće pranje novca. To su financijske transakcije koje nemaju logičnog opravdanja i nastaju isključivo radi transakcije same te radi česte kupnje i prodaje dobara, osobito uz honorare i provizije savjetnicima. To mogu biti i računi koji su stvoreni od mnogo manjih računa, od računa među kojima ne postoji veza, kao i nedostatak interesa za gubitke prilikom ulaganja, troškova banke ili pristojbe savjetnika. Perač novca zainteresiran je samo za profit kao sekundarni cilj – prikrivanje pravog izvora novca jedini je motiv.

I, konačno, u fazi integracije perači integriraju svoja sredstva u ekonomiju i financijski sustav te ih miješaju s dopuštenim sredstvima, čime otežavaju detekciju pravog izvora novca (Maros, 1999:242).

Završna faza procesa pranja novca zapravo je integracija nezakonitih sredstava koja su postala zakonita i koja su uspješno uronjena i položena u financijski sustav. Ta se faza katkad zove fazom sušenja odnosno centrifugiranja (Blunden, 2001:24).

Pranje novca je kompleksni sustav koji se razvija, primjenjuju se nove tehnike, a perači se sve više usavršavaju. Kriminalci se skrivaju iza kompliciranih transakcija koje obuhvaćaju međunarodne transfere, usitnjavaju transakciju na manje iznose ili transferiraju na račune većeg broja osoba, mijenjaju oblik novca, a pri svemu tome koriste se i savjetima vrhunskih bankarskih stručnjaka, brokera, investicijskih bankara, računovođa, konzultantskih kuća, javnih bilježnika i odvjetnika.

Proces pranja novca nikad ne prestaje: bez obzira na to koliko je faza prljavi novac prošao i koliko su oblika nezakonita sredstva promijenila, takva sredstva nikada neće biti čista u očima zakona (Claessens, 2000:23).

1.1. Što je novac?

Novac je zamisao. Ideja da nekom objektu može biti određena vrijednost i da se može koristiti u trgovini vrlo je stara, ali univerzalna (Madinger i Zalopany, 1999:7). Novac je vrlo staro pomagalo, ali je poimanje da je to pouzdan artefakt, nešto što čovjek može prihvaćati bez pitanja i bez provjeravanja, no nešto što se u povijesti novca pojavljivalo samo povremeno; zapravo je to poimanje stvoreno uglavnom tek u prošlom stoljeću (Galbraith, 1986:18).

Svatko novac doživljava na drukčiji način i nije nimalo čudno da se ta mišljenja razlikuju, pogotovo u svijetu različitih kultura.

Jasno razumijevanje procesa pranja novca jednako tako zahtijeva razumijevanje prirode novca i njegove uloge. Novac se najčešće shvaća kao gotovina. Koliko stvarno vrijedi jedna kuna, dolar ili euro? Možda bi bolja definicija novca bila da je on "sve ono što je općenito prihvaćeno kao način podmirivanja troškova" (Madinger i Zalopany, 1999:8).

Novac se pojavio tisućama godina prije papira i kovanica, a nikada se neće saznati tko je došao na ideju da se nekom objektu odredi vrijednost i namijeni tako važno mjesto u trgovini (Madinger i Zalopany, 1999:9).

Novac je, dakle, zamisao da neki određeni predmet ima vrijednost i da je prihvaćen u svim vrstama razmjene. Kao zamisao, novac može imati bilo koji oblik. U različitim vremenima, na različitim mjestima, novac može biti gotovo sve što se može zamisliti (Madinger i Zalopany, 1999:9).

Zašto je sve to toliko važno za prevenciju pranja novca? Moramo biti svjesni da, iako većina procesa pranja novca obuhvaća samo neke oblike novca, sve može biti upotrijebljeno u procesu pranja novca: dijamanti, zlato, kreditne kartice, dionice, garancije, riječke kovanice, police osiguranja i još mnogo drugih različitih oblika novca. Te vrste transfera novca u različite oblike ograničene su samo maštom osobe, a ne oblikom u kojemu se novac pojavljuje.

1.2. Definicija pranja novca

Nije neobično da se baš u SAD-u 1986. godine “odigrala legislativna premijera”, tako da je u državi Washington donesen Zakon o pranju novca, koji je strogo kažnjavao svako neprijavlivanje gotovinskih novčanih transakcija većih od 10.000 dolara. Inače, u literaturi se spominje da je izraz “pranje” promovirao londonski “The Guardian” prije trideset godina u vezi s poznatom Nixonovom aferom Watergate, a radilo se o iznosu od 200.000 dolara, predviđenih za financiranje američke republikanske predizborne kampanje. Početkom 1980-ih godina spomenuti izraz nalazimo i u dokumentima Vijeća Europe (Giunio, 1998:40).

S obzirom na to da se proces pranja novca po pravilu zbiva u tri faze te se nerijetko proteže preko međunarodnih granica, u čemu sudjeluju manje ili veće grupe ljudi stvorene *ad hoc* ili za trajnije djelovanje, a prethodi mu različitost predikatnih kaznenih djela, sve to jasno upućuje na složenost samog procesa pranja novca. Upravo se zbog tog razloga u literaturi pojavljuju različite definicije pranja novca, od kojih neke navodimo.

- Pranje novca svaka je tehnika usmjerena na pretvorbu nepošteno i nezakonito stečenog prihoda tako da se čini kao poštena i zakonita zarada (Heršak, 1992:741).
- Pranje novca označava aktivnost usmjerenu na prikupljanje nepošteno ili nezakonito stečenih prihoda putem dopuštenih poslova (Vukelić, 1994:29).
- Pranje novca možemo najkraće definirati kao pretvaranje ilegalno ostvarene dobiti u prividno legalnu (Novoselec, 1996:41).
- Pranje novca obuhvaća djelatnosti usmjerene na prikrivanje imovinske koristi ostvarene kriminalnim djelom, te uključivanje, deponiranje i drugo raspolaganje tim predmetima (novcem, vrijednosnim papirima, draguljima i dr.), uz stvaranje privida legalne stečenosti tih predmeta (Giunio, 1998:40).
- Pranje novca je financijska transakcija stvorena za promicanje određenih nezakonitih aktivnosti ili za prikrivanje dobiti iz nezakonitih djelatnosti (DeGabrielle, 2001:192).
- Termin pranje novca odnosi se na promjenu oblika nezakonito stečenog novca tako da izgleda legalan. Osim toga, to je prikrivanje nezakonitog izvora prihoda ili njegovo korištenje (Claessens, 2000:22).
- Tradicionalno se pranjem novca smatra (odvojeno od ostaloga) čišćenje prljavog novca proizašloga iz nezakonitih aktivnosti koje su u kolektivnoj svijesti vjerojatno povezane s prodajom droge (Lilley, 2000:1).

2. Međunarodni propisi

S porastom javne svijesti o prijetnji koju organizirani kriminal postavlja društvu i s prepoznavanjem fenomena pranja novca kao vrlo opasnog za stabilnost pojedinih ekonomija, a otkrivanje i sprječavanje pranja novca kao učinkoviti instrument u borbi protiv organiziranog kriminala, međunarodna je zajednica donijela niz konvencija, preporuka i smjernica, među kojima vrijedi istaknuti sljedeće.

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari (Beč, 1988.), kojom se razmatra problem i određuju načini borbe protiv

narkotika oduzimanjem profita stečenih od nezakonite proizvodnje i prometa narkoticima, te promovira međunarodna suradnja država članica.

Bečka je konvencija važna zato što je to prvi dokument kojim se kažnjava pranje novca, iako se kažnjavanje odnosi samo na ograničeni broj predikatnih djela (Konvencija se odnosi samo na promet droge), odnosno djela iz kojih zapravo proizlazi prljavi novac (Conde mi i Pasquale, 2005:42).

Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom (Strasbourg, 1990.), koja propisuje obvezu oduzimanja profita iz svih nezakonitih djelatnosti te međunarodnu suradnju u zapljenu i podjeli oduzetih sredstava.

Najvažniji dio cijele Konvencije jest članak posvećen međunarodnoj suradnji. Članak 18. navodi uzajamnu obvezu (pomoć pri istragama te usvajanje i primjenu privremenih mjera za zapljenu ili konfiskaciju imovine) koja se odnosi na proceduralno pitanje o zahtjevima što ih članice šalju jedna drugoj, kao i na osnovu za odbijanje (Conde mi i Pasquale, 2005:44-45).

Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom te o financiranju terorizma (ETS 198), u kojoj se, među ostalim:

- pobliže određuje financijsko-obavještajna jedinica (*Financial Intelligence Unit – FIU*), obveza osnivanja FIU i pristup informacijama koji je istovjetan zahtjevu iz Preporuke 26. FATF-a⁴ (*Financial Action Task Force*).
- propisuje mogućnost odgode obavljanja domaćih sumnjivih transakcija i međunarodna suradnja u vezi s odgodom (odgodu može zahtijevati FIU ili drugo nadležno tijelo kada postoji sumnja da je transakcija povezana s pranjem novca ili financiranjem terorizma, a radi analize transakcije i potvrđivanja sumnje),
- propisuje suradnju između FIU radi prikupljanja, analize ili istraživanja relevantnih informacija o bilo kojoj činjenici koja bi mogla upućivati na pranje novca ili financiranje terorizma.⁵ FIU mora surađivati bez obzira na svoj unutarnji status, odnosno model ustroja,
- propisuje da FIU može odbiti zahtjev za dostavom podataka ako bi tražena informacija mogla omesti kaznenu istragu koja se provodi u zemlji kojoj je zahtjev upućen, kada bi otkrivanje informacije bilo u nesrazmjeru s legitimnim interesima neke fizičke ili pravne osobe ili na neki drugi način ne bi bilo u skladu s temeljnim načelima domaćeg prava u toj zemlji. Svako odbijanje mora biti primjereno obrazloženo.

⁴ Države trebaju osnovati FIU koji će djelovati kao državno središte za primanje (i, ako je dopušteno, zahtijevanje), analizu i prosljeđivanje obavijesti o sumnjivim transakcijama i ostalih podataka koji se odnose na moguće pranje novca ili financiranje terorizma. FIU treba imati redovit pristup, izravan ili neizravan, financijskim administrativnim i sigurnosnim podacima tijela za provođenje zakona koji su mu potrebni za uredno izvršavanje svojih zadataka, uključujući analizu sumnjivih transakcija.

⁵ FIU su međusobno, prema vlastitoj procjeni ili na zahtjev, dužne razmjenjivati sve dostupne informacije u vezi s financijskim transakcijama vezanima za pranje novca ili financiranje terorizma i u to uključeni fizičkim i pravnim osobama koje bi mogle biti važne. Svaki zahtjev mora biti popraćen sažetim prikazom bitnih činjenica. Za dostavu podataka trećim stranama potrebna je prethodna suglasnost FIU od kojega podaci potječu.

40 + 9 Preporuka grupe za financijsku akciju kao tijela za promicanje mjera protiv pranja novca razvijenih zemalja svijeta, od kojih vrijedi istaknuti proširivanje kruga obveznika na nefinancijske institucije, identifikaciju stvarnog vlasnika, poduzimanje mjera dubinske analize, povratnu informaciju, izvješćivanje, nadzor i regulaciju sumnjivih transakcija te međunarodnu suradnju. Preinaka Preporuka poprimila je svoj konačan oblik na XIV. planetarnom sastanku (u Berlinu 2003.), na kojemu su usvojeni novi standardi prevencije i borbe protiv pranja sredstava pribavljenih na nezakonit način i financiranja međunarodnog terorizma (Condemi i Pasquale, 2005:401).

Smjernice Vijeća EU o sprječavanju korištenja financijskog sustava radi pranja novca (1991/308/EEC, 2001/97/EC i 2005/60/EZ). Njima se propisuje identifikacija stranke, dubinska analiza, verifikacija i nadzor klijenta – stvarnih vlasnika, limiti korištenja gotovine, prepoznavanje povezanih, nelogičnih i sumnjivih transakcija, obveza izvješćivanja, zabrana objavljivanja informacija, maksimalna zaštita djelatnika financijskih institucija od odgovornosti zbog odavanja informacija, osposobljavanje osoblja i upravljanje rizicima, vođenje evidencije i statistike, nadzor i sankcije.

Uredba 1781/2006 propisuje obvezu da informacije o nalogodavatelju prate transfer novca radi sprječavanja, istraživanja i otkrivanja pranja novca te financiranja terorizma.

Radi primjene Specijalne preporuke 7. FATF-a⁶, kojoj je cilj poboljšanje transparentnosti svih vrsta prebacivanja novca elektroničkim putem unutar zemlje i među državama, olakšavajući pri tome tijelima provođenja zakona da slijede elektronički prijenos novca što ga provode kriminalci i teroristi, 1. siječnja 2007. stupila je na snagu Uredba 1781/2006.

Uredbom se propisuje obveza institucija koje provode transakciju da uz svaki elektronički prijenos novca moraju biti navedene potpune informacije o osobi koja je dala nalog, odnosno njezino ime, adresa i broj računa.

Nadalje, Uredba propisuje obvezu verifikacije svih prikupljenih podataka o nalogodavatelju na temelju dokumenata, podataka ili informacija dostupnih iz pouzdanih i neovisnih izvora.

Radi prikupljanja podataka o nalogodavatelju propisuje se postupanje institucija koje provode transakciju, posrednika pri njihovom provođenju i onih koje takve transakcije primaju, kao i procjena rizika te obveza obavješćivanja FIU o sumnjivim transakcijama.

Zaključno, navodi se obveza čuvanja podataka i svih informacija o nalogodavatelju, obveza suradnje s tijelima koja sudjeluju u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma te propisivanje odvratajućih i djelotvornih kazni te provođenje učinkovitog nadzora.

Međunarodni propisi reguliraju sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma uključujući pravni, financijski i nadzorni aspekt. Vođene osnovnom idejom da pranje

⁶ Specijalna preporuka VII. FATF-a Elektronički prijenos (novca). Države trebaju poduzeti mjere koje od financijskih institucija, uključujući službe za prijenos i doznaku novca, zahtijevaju da primijene točne i valjane/nepobitne podatke o pošiljatelju (ime, adresu i broj računa) o prijenosima sredstava i povezanim poslanim porukama, pri čemu podaci trebaju ostati uz prijenos ili povezanu poruku tijekom prolaska kroz lanac plaćanja. Države trebaju poduzeti mjere koje će osigurati da financijske institucije, uključujući službe za prijenos i doznaku novca, provode pojačanu kontrolu i nadzor sumnjivih aktivnosti prijenosa sredstava koje ne sadržavaju potpune podatke o pošiljatelju (ime, adresu i broj računa).

novca i financiranje terorizma mora biti zabranjeno, međunarodne konvencije, smjernice i preporuke propisuju oduzimanje profita iz svih nezakonitih djelatnosti, način provođenja mjera i radnji radi kvalitetne identifikacije i obavješćivanja financijsko-obavještajne jedinice, razmjenu podataka s drugim državama i međunarodnu pravnu pomoć.

3. Zakon o sprječavanju pranja novca

Hrvatski Zakon o sprječavanju pranja novca⁷ ima preventivni karakter jer propisuje mjere i radnje u bankarskom, novčarskom i drugom poslovanju koje se poduzimaju radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

Vrlo je važno napomenuti da se sadržaj svih članaka tog Zakona odnosi kako na sprječavanje pranja novca, tako i na sprječavanje financiranja terorizma, što u svakom pojedinom članku nije izrijeком navedeno, ali proizlazi iz odredaba članka 1, stavka 1. Zakona.

Zakonom se propisuju obveznici provedbe mjera i radnji koji su dužni postupati po Zakonu, kao i djelovanje i postupci Ureda za sprječavanje pranja novca (u nastavku teksta: Ured) u otkrivanju sumnjivih transakcija kojima se prikriva pravi izvor novca i imovine ili prava za koje postoji sumnja da su pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu.

3.1. Obveznici provedbe Zakona

Člankom 2, stavkom 1. Zakona navode se obveznici prijave novčanih transakcija odnosno propisuje se da su to pravne osobe i odgovorne osobe u njima te fizičke osobe koje su obvezne poduzimati mjere i radnje radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca u skladu sa Zakonom, a to su banke i stambene štedionice, štedno-kreditne zadruge, investicijski fondovi i društva za upravljanje investicijskim fondovima, mirovinski fondovi i društva za upravljanje mirovinskim fondovima, Financijska agencija, Hrvatska pošta d.d., Hrvatski fond za privatizaciju, društva za osiguranje, burze i ostale pravne osobe ovlaštene za obavljanje poslova u vezi s vrijednosnim papirima, ovlašteni mjenjači, zalagaonice, priređivači igara na sreću za lutrijske igre, za igre u kasinima, za kladioničke igre i za igre na sreću na automatima.⁸

Obveze su proširene i na podružnice domaćih obveznika u inozemstvu (npr. banaka, društava za osiguranje i sl.) ili onih obveznika koji u većinskom vlasništvu ili pod kontrolom imaju financijske institucije u državama u kojima se ne primjenjuju standardi sprječavanja pranja novca.

Jednako tako, kao obveznici se navode i druge pravne osobe, trgovci pojedinci, obrtnici i fizičke osobe koje primaju i šalju novčana sredstva, prodaju i kupuju dugovanja i potraživanja, upravljaju imovinom za treće osobe, izdaju platne i kreditne kartice i posluju tim karticama, bave se leasingom, organiziraju putovanja, dražbe, trguju nekretninama,

⁷ NN 69/97, 106/97, 67/01, 114/01, 117/03 i 142/03.

⁸ Carinska uprava ima poseban status obveznika, odnosno dužna je, sukladno članku 9, stavku 1. Zakona, u roku tri dana poslati obavijest o zakonitom prijenosu ili pokušaju nezakonitog prijenosa preko državne granice gotovine ili čekova u domaćoj ili stranoj valuti u vrijednosti od 40.000 ili više kuna. Obavijest treba sadržavati podatke o dotičnoj osobi, mjestu i vremenu prelaska granice, kao i sve ostale informacije o kretanju novca.

umjetninama, antikvitetima i drugim predmetima veće vrijednosti te obradom plemenitih kovina i dragulja te njihovim prometom.

Novost koju donose zadnje izmjene i dopune Zakona (NN 117/03), a odnosi se na proširenje kruga obveznika na odvjetnike, odvjetnička društva, javne bilježnike, revizorske tvrtke, ovlaštene revizore, pravne ili fizičke osobe koje obavljaju računovodstvene poslove ili poslove poreznog savjetovanja, zapravo je usklađenje sa Smjernicom EU 2001/97/EC o sprječavanju korištenja financijskog sustava radi pranja novca.⁹

Svi obveznici, u skladu sa člankom 15. Pravilnika o provedbi Zakona (u nastavku teksta: Pravilnik¹⁰), dužni su odrediti ovlaštenu osobu koja je odgovorna za provedbu Zakona.¹¹ Ovlaštena će osoba obavljati svoju zadaću u suradnji s “mrežom” odgovornih osoba u nižim organizacijskim jedinicama obveznika. Ta je osoba odgovorna za suradnju s Uredom, odnosno za poduzimanje svih mjera za otkrivanje i sprječavanje pranja novca.

3.2. Identifikacija stranke

Jedna od mjera za otkrivanje pranja novca koje poduzimaju obveznici upravo je utvrđivanje identiteta stranke prilikom otvaranja svih vrsta bankovnih računa ili uspostavljanja drugih oblika trajnije poslovne suradnje sa strankom, odnosno:

- prilikom svake transakcije koja se obavlja gotovim novcem, stranom valutom, vrijednosnim papirima, plemenitim kovinama i draguljima ako je vrijednost transakcije 105.000 kn ili veća,
- prilikom obavljanja povezanih transakcija koje ukupno dosežu vrijednost 105.000 kn ili veću,
- društva za osiguranje utvrđuju identitet stranke kada je riječ o poslovima životnog osiguranja ako godišnji zbroj premija za životno osiguranje prelazi 40.000 kn,
- prilikom svih ostalih gotovinskih ili negotovinskih transakcija ako postoji sumnja da je riječ o pranju novca.¹²

⁹ Uzimajući u obzir specifičnost njihova poslovanja i specifičan odnos prema klijentu (npr. profesionalna tajna odvjetnika prilikom zastupanja u sudskom i upravnom postupku), te znajući da oni nisu dužni izvješćivati o gotovinskim transakcijama vezanima za određeni cenzus već samo pri sumnji na pranje novca ili ako stranka zatraži savjet vezan za pranje novca, te su profesije izdvojene od ostalih obveznika i čine posebnu cjelinu.

¹⁰ NN 189/03, u primjeni od 1. siječnja 2004.

¹¹ Obveznici preko ovlaštene osobe obavješćuju Ured o svim gotovinskim ili negotovinskim transakcijama propisanim Zakonom. Ako obveznik ne imenuje ovlaštenu osobu, ovlaštenom se osobom smatra odgovorna osoba obveznika prema pozitivnim zakonskim propisima.

¹² Na temelju članka 25. Pravilnika, identifikacija obveznika kao stranke nije potrebna, osim ako postoje razlozi za sumnju da je riječ o pranju novca, i to u ovim slučajevima:

- kada se obavljaju transakcije između banaka, štedno-kreditnih zadruga, Financijske agencije, Hrvatske pošte d.d. i društava za osiguranje,
- kada se obavljaju transakcije između banaka i ovlaštenih mjenjača koje se odnose na otkup strane valute ili stranih čekova te na preuzimanje stranih čekova radi unovčenja,
- kada banka šalje i iznosi u inozemstvo stranu gotovinu u korist svojega računa u stranoj banci i kada čekove koji glase na stranu valutu dostavlja stranoj banci radi naplate.

Nadalje, identifikacija nije potrebna ako stranka u banci ili štedno-kreditnoj zadrugi podigne gotov novac s tekućeg računa, žiro-računa, štednih knjižica i računa građana radi istodobne uplate ili kupnje strane valute. Glavni uvjet za tu iznimku jest istodobnost obavljanja transakcija.

Uključivanjem u međunarodne financijske tokove Hrvatska je, osim investicijama iz zakonitog poslovanja, izložena i transakcijama kojima se ne zna pravi izvor sredstava, kao ni identitet osobe koja iza njih stvarno stoji, kao i investicijama koje svoj izvor imaju u *off shore* zonama.

Upravo iz zahtjeva koje postavlja Smjernica 2005/60/EZ (u nastavku teksta: Treća smjernica) i Preporuke FAFT-a, Zakonom je propisana obveza da prilikom otvaranja računa ili drugih oblika uspostavljanja trajnije poslovne suradnje, radi utvrđivanja identiteta stvarnog vlasnika, obveznik zatraži od stranke izjavu s podacima o stvarnom vlasniku pravne osobe i popisom članova Uprave. Način identifikacije stvarnog vlasnika detaljnije je propisan Pravilnikom¹³.

3.3. Obavješćivanje ureda

Iz članka 8. Zakona proizlazi obveza o dostavi podataka (o stranci i transakciji) koje je obveznik prikupio prilikom identifikacije, i to za transakcije koje se obavljaju gotovim novcem, stranom valutom, vrijednosnim papirima, plemenitim kovinama i draguljima te za povezane transakcije ako je iznos transakcije 200.000 kuna ili više.

Naime, limit za identifikaciju je iznos od 105.000 kuna, a sve transakcije u vrijednosti od 105.000 do 200.000 kuna obveznik će pohranjivati u svoje evidencije¹⁴, dostupne na zahtjev Ureda, ali o tome neće obavješćivati Ured.

Obavijest o transakcijama vezanim za poslove životnog osiguranja, ako godišnji zbroj premija prelazi 40.000 kn, obveznik treba prijavljivati u iznosu koji je potreban i za identifikaciju, i to na način propisan Zakonom.

Nadalje, obveznik će Uredu dostavljati obavijesti o svim ostalim gotovinskim i negotovinskim transakcijama za koje postoji sumnja da su pranje novca, bez obzira na iznos i vrstu transakcije.¹⁵

¹³ Člankom 3. Pravilnika jasno se propisuje način identifikacije stvarnog vlasnika. Naime, prilikom otvaranja računa ili drugih oblika uspostavljanja trajnije poslovne suradnje obveznik je dužan od stranke zatražiti izjavu s podacima o stvarnom vlasniku i članovima Uprave pravne osobe.

Ako se ne može utvrditi identitet stvarnog vlasnika – fizičke osobe, obveznik će prihvatiti izjavu u kojoj je kao stvarni vlasnik navedena pravna osoba (s nazivom tvrtke, sjedištem, državom i matičnim brojem) registrirana u državama koje primjenjuju međunarodne standarde sprječavanja pranja novca. Međutim, za stranke koje su registrirane u *off shore* zonama i nekooperativnim zemljama, podatak o stvarnom vlasniku – fizičkoj osobi, jedan je od osnovnih uvjeta za otvaranje računa ili uspostavljanje poslovne suradnje.

Posumnja li obveznik da je došlo do promjene vlasničko-upravljačke strukture, dužan je zatražiti od stranke novu izjavu o stvarnom vlasniku. Strankama koje ne dostave pisanu izjavu s podacima o stvarnom vlasniku i članovima Uprave pravne osobe prilikom otvaranja računa ili uspostavljanja poslovne suradnje, odnosno dostave izjavu s nepotpunim podacima, a obvezniku nije poznata njihova vlasničko-upravljačka struktura, neće se moći otvoriti račun ili uspostaviti poslovna suradnja. Ako je pak obveznik zatražio novu izjavu od stranke, a ona mu nije dostavljena ili je nepotpuna, obveznik je dužan zatvoriti račun ili prekinuti poslovnu suradnju sa strankom.

¹⁴ Na temelju članka 21. Pravilnika, obveznik je dužan na pravilan način voditi popis o provedenim transakcijama, kako onih od 105.000 do 200.000 kuna, prilikom kojih je obveznik dužan samo identificirati stranku, tako i za transakcije veće od 200.000 kuna, o kojima je dužan i obavijestiti Ured.

Podatke o identifikaciji stranke koja obavlja transakciju i o samoj transakciji obveznik čuva u svojim evidencijama kronološkim redom i na način koji omogućuje njihov učinkoviti nadzor od ovlaštenih tijela. Jednako tako, obveznik mora omogućiti brzo i kompletno dostavljanje podataka koje traži Ured, a koji se odnose na stranke i transakcije kao predmet obrade.

¹⁵ S obzirom na to da se u analitičkom radu Ureda pokazalo kako neke vrste transakcija nemaju veliku važnost u obradi podataka, člankom 24. Pravilnika propisano je da obveznici ne obavješćuju Ured o gotovinskim transakcijama polaganja dnevnog utrška od prodaje robe ili usluga na račun, osim pri sumnji na pranje novca.

Jednako tako, obveznici moraju obavješćivati Ured i o transakcijama koje odbiju obaviti ako ne mogu na Zakonom propisani način identificirati stranku i pribaviti sve potrebne podatke o transakciji. Tada uz obavijest moraju dostaviti i podatke koje prikupe u svezi s takvim transakcijama i osobama.¹⁶

3.4. Tajnost postupka i podataka

Sukladno članku 15. Zakona, svi podaci prikupljeni na temelju Zakona povjerljivi su i tajni i mogu se koristiti samo za otkrivanje i sprječavanje pranja novca ili kaznenog djela u vezi s pranjem novca.¹⁷

Podaci dobiveni međunarodnom suradnjom također se mogu koristiti samo za sprječavanje i otkrivanje pranja novca, a da bi se mogli upotrijebiti za policijske i sudske postupke, o tome se mora tražiti suglasnost od inozemnog ureda koji ih je dostavio.

Na temelju članka 17. Zakona, Ured i obveznik ne obavješćuju osobu o prikupljenim podacima koji se na nju odnose niti o postupanju prema Zakonu. Prethodno navedene podatke Ured daje samo na zahtjev suda.

Dakle, zaštita podataka i postupka jedna je od glavnih značajki upravo zato što obavijesti koje Ured zaprima sadržavaju podatke o transakcijama koji su bankarska tajna, kao i osobne informacije u vezi sa sumnjom o pranju novca koja se može pokazati i neosnovanom.

Podatke kojima raspolaže, Ured može dati na uvid osobi na koju se oni odnose, ali samo na njezin zahtjev, i to deset godina nakon njihova prikupljanja.

4. Usklađivanje domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima

Borba protiv teškog kriminala sve više postaje međunarodni problem, što zahtijeva moderne i učinkovite metode kako u nacionalnim, tako i u međunarodnim razmjerima.

Za usklađivanje s međunarodnim standardima nužna je izmjena odnosno donošenje novog Zakona o sprječavanju pranja novca i novog Pravilnika.

Ponajprije je potrebno usklađivanje s Trećom smjernicom, 40 + 9 revidiranih Preporuka FATF-a, Varšavskom konvencijom i Uredbom br. 1889/2005 o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz Zajednice.

Usklađivanje s Trećom smjernicom i 40 + 9 revidiranih Preporuka FATF-a obuhvaća područje identifikacije stranke i definiranje stvarnog vlasnika, odnosno dubinsku analizu¹⁸ stranke (uključujuću pojednostavnjenu i pojačanu analizu).

¹⁶ Ako se ne ispune Zakonom propisani uvjeti za provođenje transakcije, obveznik će je odbiti. Naime, ako obveznik zbog nekih razloga ne može identificirati stranku prilikom obavljanja bilo koje od navedenih transakcija u Zakonu, transakciju neće provesti.

Nadalje, ako obveznik ne može prikupiti obvezne podatke o stranci (fizičkoj i/ili pravnoj osobi) i transakciji, također je neće provesti. Posebno je važno naglasiti da je obveznik dužan prilikom otvaranja računa ili drugih oblika uspostavljanja trajnije poslovne suradnje zatražiti od stranke izjavu s podacima o stvarnom vlasniku pravne osobe i s popisom članova Uprave. Ako stranka ne želi ispuniti ili potpisati takvu izjavu, a obvezniku nije poznata vlasničko-upravljivačka struktura, odbit će stranci otvoriti račun ili uspostaviti poslovnu suradnju s njom.

I u trećem slučaju obveznik će odbiti obaviti transakciju koju obavlja stranka u svojstvu punomoćnika, ako ne želi ili ne može priložiti pisanu punomoć iz koje se to nedvojbeno može utvrditi.

¹⁷ Predikatno djelo, odnosno kazneno djelo iz kojega potječe nezakoniti, prljavi novac.

¹⁸ Sukladno Trećoj direktivi, mjere dubinske analize stranke primjenjuju se prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa, zatim ako se obavljaju transakcije u iznosu od 15.000 eura ili većem, ako postoji sumnja u pranje novca ili financiranje terorizma, kao i kad postoji sumnja u istinitost ili dostatnost prethodno dobivenih podataka o identitetu stranke.

S obzirom na iznimnu važnost identifikacije stranke u sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, potrebno je detaljnije propisati utvrđivanje i provjeru identiteta stranke, utvrđivanje identiteta stvarnog vlasnika te poduzimanje primjerenih mjera ovisno o riziku i vrsti stranke, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije, i to radi jasne spoznaje o tome tko je stvarni vlasnik odnosno radi sklapanja mozaika strukture vlasništva i kontrole nad strankom.

Jednaka važnost pridaje se i prikupljanju informacija o svrsi i predviđenoj prirodi poslovnog odnosa te o stalnom praćenju poslovnog odnosa i obavljenih transakcija, kako bi se osiguralo da poslovanje odgovara znanju institucije o stranci, njezinu profilu posla i rizika, uključujući, prema potrebi, i izvor sredstava.¹⁹

U situacijama koje po svojoj prirodi mogu značiti povećan rizik od pranja novca ili financiranja terorizma, potrebno je da financijske institucije i nefinancijski sektor provedu mjere dubinske analize stranke, posebice kada stranka nije fizički prisutna, kada je riječ o prekograničnim korespondentnim bankovnim odnosima te o transakcijama ili poslovnim odnosima s politički eksponiranim osobama.²⁰

Nadalje, potrebno je propisati da obveznici i sva ostala tijela u postupku vode sveobuhvatnu evidenciju i statistiku. Statistika bi trebala obuhvaćati broj primljenih i prosljeđenih obavijesti o sumnjivim transakcijama, aktivnosti koje su uslijedile nakon tih dojava, posebno broj istraga, kaznenih progona i presuda za pranje novca ili financiranje terorizma, podatke o količini zamrznute, zaplijenjene i konfiscirane imovine te međunarodnu pravnu pomoć i ostale međunarodne zahtjeve za suradnjom.²¹

Ured bi trebao uspostaviti osnovna načela i mjerila kojima će jedanput u godini osigurati povratnu informaciju obveznicima o djelotvornosti dojava o sumnjama na pranja novca te o aktivnostima koje su poduzete nakon tih dojava. Povratna će informacija pomoći financijskim institucijama te nefinancijskom sektoru i strukama u primjeni i razvijanju mjera za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma te u otkrivanju i prijavljivanju sumnjivih transakcija.²²

Osim toga, potrebno je promijeniti primarno i sekundarno zakonodavstvo kako bi se osiguralo da mjenjačnice, kockarnice i službe za prijenos i doznaku novca budu licencirane i registrirane te pod kontrolom i nadzorom radi sprječavanja pranja novca, čime bi se spriječilo da inkriminirane osobe ili njihovi suradnici posjeduju ili postanu stvarni vlasnici značajnoga ili kontrolnog udjela ili da postanu voditelji u financijskoj instituciji.²³

Financijske institucije, njihovi direktori, službenici i namještenici zakonskim odredbama trebaju biti zaštićeni od kaznene i građanske odgovornosti za povredu ograničenja u otkrivanju podataka određenoga ugovorom ili bilo kojom zakonodavnom, regulatornom ili administrativnom odredbom, kada u dobroj vjeri izvješćuju financijsko-obavještajnu jedinicu (Ured), čak i kada ne znaju točno koja je kriminalna aktivnost u pozadini i ne-

¹⁹ Članak 8. Treće direktive i Preporuka 5. FATF-a.

²⁰ Članak 13. Treće direktive i Preporuke 6, 7. i 8. FATF-a.

²¹ Članak 33. Treće direktive i Preporuka 32. FATF-a.

²² Članak 35. Treće direktive i Preporuka 25. FATF-a.

²³ Članak 36. Treće direktive, Preporuka 23. i 24. FATF-a.

ovisno o tome je li se nezakonita aktivnost uistinu dogodila. Oni trebaju biti zakonskom zabranom spriječeni otkriti činjenicu da su obavijest o sumnjivoj transakciji ili pripadajući podaci prosljeđeni financijsko-obavještajnoj jedinici.²⁴

I, zaključno, u vezi s kaznenim odredbama novog Zakona, potrebno je osigurati primjenu učinkovitih, razmjernih i odvraćajućih kazni, i to kaznenih, građanskih ili administrativnih, za fizičke i pravne osobe koje ne primjenjuju mjere za sprječavanje pranja novca i financiranje terorizma.²⁵

Usklađivanje Zakona s Uredbom 1889/2005 o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz Zajednice odnosi se na prilagodbu Zakona i Obrasca o prenošenju gotovine i čekova preko državne granice u domaćoj ili stranoj valuti u vrijednosti 40.000 kuna ili većoj, koji primjenjuje Carinska uprava prilikom prijave transakcija Uredu, s obzirom na limit za prijavu nadležnim tijelima, obvezne elemente prijave, prosljeđivanje podataka nadležnim tijelima drugih država te obvezu evidentiranja i obrade podataka.

5. Ured za sprječavanje pranja novca

Ured za sprječavanje pranja novca osnovan je u sastavu Ministarstva financija kao samostalna jedinica, a njegov ustroj uređen je Uredbom o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija.

Prema svjetskim standardima, i hrvatski je Ured kao financijsko-obavještajna jedinica zapravo analitička služba koja treba preventivno djelovati na području pranja novca, analitički obrađivati podatke koje prikuplja od obveznika, a propisani su Zakonom, te dostavljati obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima (Državnom odvjetništvu, USKOK-u i/ili MUP-u) i inozemnim uredima.²⁶

5.1. Djelokrug rada i ustroj Ureda

Sukladno Uredbi²⁷, Ured je samostalna unutarnja ustrojstvena jedinica u sastavu Ministarstva financija, osnovana na temelju Zakona o sprječavanju pranja novca kao financijsko-obavještajna jedinica administrativnog modela koja:

- prikuplja, analizira, analitički obrađuje i pohranjuje Zakonom propisane podatke o transakcijama dobivene od obveznika, i to radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i sprječavanja financiranja terorizma,
- dostavlja obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima na daljnje postupanje i procesuiranje te zajedno s njima poduzima mjere za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i sprječavanje financiranja terorizma,
- obavlja administrativni nadzor obveznika s obzirom na provedbu Zakona iz djelokruga svoje nadležnosti,

²⁴ Članci 26. i 27. Treće direktive i Preporuka 14. FATF-a.

²⁵ Članak 39. Treće direktive i Preporuka 17. FATF-a.

²⁶ Ured posreduje između obveznika iz financijskoga i nefinancijskog sektora i nadležnih tijela koja nakon primitka obavijesti o sumnjivim transakcijama određuju smjer i dinamiku postupanja u istraživanju i dokazivanju toga kaznenog djela.

²⁷ Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija (NN 70/01).

- neposredno i uz uvjet uzajamnosti međunarodno razmjenjuje podatke o sumnjivim transakcijama s odgovarajućim tijelima i službama pojedinih država koje se bave sprječavanjem pranja novca,
- obavlja i druge poslove bitne za razvoj preventivne strategije u sprječavanju pranja novca.

Ured je ustrojen od dva odjela: Odjela za prevenciju i Odjela za analitiku.

5.1.1. Odjel za prevenciju

Odjel za prevenciju obavlja stručne i administrativne poslove u suradnji sa Zakonom određenim obveznicima te predlaže i prati razvoj preventivne strategije na tom području.

Jedna od osnovnih zadaća Odjela jest razvoj i praćenje sustava indikatora za prepoznavanje sumnjivih transakcija obveznika te tumačenja vezana za praktičnu primjenu Zakona i podzakonskih propisa.

Radi usklađivanja s međunarodnim propisima, djelatnici Odjela izrađuju zakonske i podzakonske akte te interne napatke s područja sprječavanja pranja novca te s područja sustavske zaštite podataka i evidencija Ureda.

5.1.2. Odjel za analitiku

Osnovna uloga Odjela za analitiku jest obrada podataka o zaprimljenim gotovinskim i sumnjivim transakcijama na temelju određenih indikatora i metodologija, a na osnovi specifične ekspertize (tzv. grupno-obavještajne analitike).

Načelnik Odjela, na temelju provedene strateške analize i pretrage baza Ureda, predlaže analitičku obradu novih predmeta, a inspektori utvrđuju indicije o pranju novca te uspostavljaju vezu između sumnjive transakcije i određene kriminalne aktivnosti u zemlji i inozemstvu iz koje potječu nezakonita sredstva.

U sklopu suradnje putem razmjene podataka i informacija s odgovarajućim međunarodnim tijelima i organizacijama koje se bave sprječavanjem i otkrivanjem pranja novca, Odjel sudjeluje i u međunarodnim akcijama te analizira i prati tendencije pranja novca u zemlji i u inozemstvu.

5.2. Tajnost postupka i podataka

Člankom 15. Zakona propisano je da su svi podaci prikupljeni na temelju Zakona povjerljivi i tajni, a mogu se koristiti samo za otkrivanje i sprječavanje pranja novca ili kaznenog djela u vezi s pranjem novca.

Nadalje, člankom 17. Zakona propisano je da Ured i obveznik ne obavještavaju osobu o prikupljenim podacima koji se na nju odnose ni o postupanju prema Zakonu, odnosno Ured daje podatke samo na zahtjev suda. Podatke kojima raspolaže Ured može dati na uvid osobi na koju se oni odnose na njezin zahtjev, ali tek deset godina nakon njihova prikupljanja.

Zaštita tajnosti podataka u Uredu propisana je Napatkom o zaštiti tajnosti podataka, postupku s pismenima, mjerama zaštite radnog prostora i dokumenata i održavanju reda u Uredu za sprječavanje pranja novca.²⁸

²⁸ Napatka je stupio na snagu 18. prosinca 1998, a primjenjuje se od 1. siječnja 1999.

Naputkom se prije svega definira pojam službene tajne i označavanje tajnosti podataka, primanje i urudžbiranje pošte te postupak s pismenima u Uredu, nadzor ulaza i boravka u prostorijama Ureda, kao i mjere zaštite radnog prostora i dokumenata.

Zaštita podataka u elektroničkom obliku regulirana je Naputkom o korištenju i obveznim mjerama zaštite Inteligentnoga informacijskog sustava Ureda.²⁹ Njime se propisuje sustav ovlaštene upotrebe i obvezne mjere zaštite podataka, informacija i znanja prikupljenih na temelju Zakona i odnosnog Pravilnika na razini cjelokupnoga Inteligentnog informacijskog sustava Ureda.³⁰

Svaka osoba koja se zapošljava u Uredu dužna je potpisati izjavu o čuvanju tajnosti podataka. U izjavi se osoba, pod materijalnom i kaznenom odgovornošću, obvezuje da će čuvati u tajnosti sve podatke, informacije i spoznaje do kojih dođe tijekom rada u Uredu, odnosno obvezuje se da ih neće priopćiti ni predati drugoj osobi ili na drugi način učiniti pristupačnim. Obveze čuvanja tajnosti podataka djelatnici se moraju pridržavati i nakon prestanka rada u Uredu.

5.3. Međunarodno djelovanje Ureda

Vezano za međunarodnu suradnju u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, Hrvatska je 1998. postala punopravnom članicom Egmont grupe. Kako je međunarodna suradnja iznimno važna, Ured je provodi sukladno Zakonu i Memorandumima o suradnji s inozemnim uredima.

5.3.1. Egmont grupa

Egmont grupa je međunarodna mreža nacionalnih ureda specijaliziranih za borbu protiv pranja nezakonitih sredstava. Trajno promiče i podržava suradnju nacionalnih ureda, potiče međusobnu razmjenu informacija i iskustava o mogućim slučajevima pranja novca (Condemi i Pasquale, 2005:161). U njezinu je sastavu trenutačno 101 nacionalna financijska obavještajna jedinica koja se bavi sprječavanjem i otkrivanjem pranja novca.

Jedno od gotovo najvažnijih postignuća rada grupe jest stvaranje zaštićene internet-ske komunikacije. Egmontov međunarodni sigurnosni internetski web sustav omogućuje članovima međusobnu komunikaciju putem zaštićenog e-maila, olakšavajući praktičnu i brzu razmjenu podataka u borbi protiv pranja novca. Iako to ne zamjenjuje tradicionalne kanale koji služe za dobivanje dokaza za sudski proces, nadzornim službama mogu osigurati korisne spoznaje u istrazi (DeGabrielle, 2001:202).

Dakle, cilj je Egmont grupe stvaranje preduvjeta za sigurnu, brzu i zakonski utemeljenu razmjenu informacija koja služi borbi protiv pranja novca i koja je usmjerena na stvaranje središnje mreže u međunarodnoj suradnji ureda. U nastojanju za što većim protokom informacija koje pridonose otkrivanju pranja novca, Ured je potpisao Memorandum o razumijevanju s uredima iz Slovenije, Belgije, Italije, Češke, Paname, Litve, Make-

²⁹ Naputak je stupio na snagu 19. siječnja 2001, a primjenjuje se od 5. veljače 2001.

³⁰ Korištenje Inteligentnoga informacijskog sustava Ureda obuhvaća strategijsku i operativnu analitiku te vizualizaciju, s krajnjim ciljem detektiranja sumnjivih transakcija putem određenih indikatora i dostavljanja obavijesti o sumnjivim transakcijama nadležnim državnim tijelima radi daljnjeg postupanja, povezujući sumnjive transakcije s kriminalnim aktivnostima pojedinca, grupe ili organizacije, uključujući poznate metode pranja novca.

donije, Libanona, Izraela, Bugarske, Rumunjske, Australije, Lihtenštajna, Albanije, BiH, Crne Gore, Poljske, Srbije, Gruzije i Ukrajine.

Hrvatska je stalna članica posebnog Odbora Vijeća Europe za procjenu mjera protiv pranja novca (*The Committee on the Evolution of Anti-Money Laundering Measures – Moneyval Comitee*).

5.3.2. Moneyval

Moneyval je, pod nazivom PC-R-EV, osnovan 1997. radi procjene provođenja mjera protiv pranja novca unutar zemalja članica EU koje nisu članice FATF-a.³¹

Glavna zadaća Moneyval-a jest poticanje država na ustrojavanje učinkovitog sustava za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma te na njegovo usklađivanje s odgovarajućim međunarodnim standardima.

Navedeni su standardi sadržani u 40 + 9 Preporuka FATF-a, Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari, Konvenciji 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom te relevantnim smjernicama EU.

O procjeni provođenja mjera protiv pranja novca u Hrvatskoj stručnjaci Moneyval-a dostavili su izvješća s preporukama za poboljšanje sustava i usklađivanje s relevantnim međunarodnim standardima za pojedine institucije, koje svaka u svom djelokrugu (preventivno i represivno) sudjeluju u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.

Godine 2000, 2003. i 2006. procijenjena je učinkovitost rada hrvatskog Ureda i drugih tijela u sustavu suzbijanja pranja novca, a sva izvješća Moneyval-a imaju oznaku povjerljivosti.

6. Zaključna razmatranja

Hrvatska je poduzela važne korake u borbi protiv pranja novca. Ratificirala je Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari iz 1988. godine i Konvenciju 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom iz 1990. godine, a u zakonodavstvo uvrstila Preporuke FATF-a i smjernice EU.

Nadalje, 1997. stupio je na snagu Zakon o sprječavanju pranja novca i Pravilnik koji svojim izmjenama i dopunama prate trendove međunarodnih propisa.

S obzirom na to da je pranje novca ponajprije međunarodni problem, ističe se važnost odredaba Konvencije 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom koja propisuje opća pravila međunarodne suradnje te Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom te o financiranju terorizma, koja detaljnije razrađuje i jasno propisuje pravila suradnje među financijsko-obavještajnim jedinicama radi priku-

³¹ Članice MONEYVAL-a su Albanija, Andora, Armenija, Azerbajdžan, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Cipar, Češka, Estonija, Francuska, Gruzija, Mađarska, Latvija, Lihtenštajn, Litva, Malta, Moldavija, Monako, Nizozemska, Poljska, Rumunjska, Rusija, San Marino, Srbija, Slovačka, Slovenija, Makedonija i Ukrajina.

pljanja, analize ili istraživanja relevantnih informacija o bilo kojoj činjenici koja bi mogla upućivati na pranje novca ili financiranje terorizma.

Kako bi se Hrvatska u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma uskladila s međunarodnim standardima, nužna je izmjena odnosno donošenje novog Zakona o sprječavanju pranja novca i Pravidnika.

Najvažniji je cilj izrade novog Zakona usklađivanje s Trećom smjernicom i 40 + 9 revidiranih Preporuka FATF-a koje se odnose na identifikaciju stranke i definiranje stvarnog vlasnika, odnosno na dubinsku analizu stranke, vođenje sveobuhvatne evidencije i statistike, na povratnu informaciju obveznicima o djelotvornosti dojava sumnji o pranju novca te na zaštitu djelatnika financijskih i nefinancijskih institucija kada u dobroj vjeri izvješćuju financijsko-obavještajnu jedinicu.

Hrvatski Ured za sprječavanje pranja novca kao financijsko-obavještajna jedinica administrativnog tipa sastoji se od Odjela za prevenciju i Odjela za analitiku, koji se po svojim ustrojima razlikuju, ali ih povezuju poslovi koji se u određenoj mjeri isprepleću. Dobra prevencija osigurat će edukaciju obveznika, što će rezultirati kvalitetom prijavljenih transakcija, *off site* nadzor navrijeme će upozoriti obveznike na nepravilnosti u postupanju, a dobra informatička potpora učinit će sve informacije dostupnima u što kraćem roku, a njihovu analizu što preglednijom.

Kvaliteta dobivenih podataka, odnosno dostava transakcija od strane obveznika utemeljena na procjeni rizika od pranja novca i financiranja terorizma rezultat će dobrim radom analitičke službe, što se očituje u izradi sadržajnih obavijesti o sumnjivim transakcijama koje Ured dostavlja nadležnim tijelima radi daljnje obrade.

Konačno, ono što vrijedi posebno istaknuti jest stvaranje "pametnih prepreka" i suradnja svih tijela na području prevencije i represije, kako unutar zemlje, tako i s inozemstvom, što je od ključnog značenja i jedan je od najučinkovitijih načina sprječavanja novih mogućnosti pranja novca i financiranja terorizma što ih otvara globalizacija.

LITERATURA

Blunden, B., 2001. *The Money Launderers: How They Do It, and How to Catch Them at It*. Chalford: Management Books.

Claessens R., 2000. *Money Laundering*. Grad: izdavač.

Condemi, M. and De Pasquale, F., 2005. International profiles of the activity to prevent and combat money laundering. Grad: izdavač.

DeGabrielle, C., 2001. "Međunarodni naponi Sjedinjenih Američkih Država u borbi protiv pranja novca". *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 8 (2), 192, 202.

Galbraith J., K., 1978. *Novac: odakle je došao, kamo je otišao*. Zagreb: Stvarnost.

Giunio, M., 1998. "Mjere za sprječavanje pranja novca". *Slobodno poduzetništvo*, (8), 40.

Heršak, G., 1992. "Pranje novca". *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, (5-6), 741.

Lilley, P., 2000. *Dirty Dealing: The Untold Truth About Global Money Laundering*. London: Kogan Page.

Madinger J. and Zalopany S., 1999. *Money Laundering. A Guide for Criminal Investigators*. Grad: izdavač.

Maros, I., 1999. „Uloga i ovlasti Ureda za sprječavanje pranja novca”. *Policija i sigurnost*, (3-4), 241-242.

Novoselec, P., 1996. „Kriminalno-političko značenje i pravno uređenje pranja novca”. *Tvrtka*, (9), 41.

Vukelić, Ž., 1994. „Ima li pranja novca?”. *Banka*, (10), 29.

Propisi

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari.

Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom.

Naputak o korištenju i obveznim mjerama zaštite inteligentnog informacijskog sustava Ureda za sprječavanje pranja novca.

Naputak o zaštiti tajnosti podataka, postupku s pismenima, mjerama zaštite radnog prostora i dokumenata i održavanju reda u Uredu za sprječavanje pranja novca.

Pravilnik o provođenju Zakona o sprječavanju pranja novca, NN 189/03. Zagreb: Narodne novine.

Preporuke FATF-a 40+9 (40 preporuka vezanih za pranje novca i 9 specijalnih preporuka koje se odnose na financiranje terorizma).

Smjernice Europskog parlamenta i Vijeća (1991/308/EEC, 2001/97/EC i 2005/60/EZ).

Uredba br.1889/2005 o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz Zajednice.

Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva financija, NN 70/01. Zagreb: Narodne novine.

Varšavska konvencija (Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom te o financiranju terorizma – ETS 198).

Zakon o sprječavanju pranja novca, NN 69/97, 106/97, 67/01, 114/01, 117/03 i 142/03. Zagreb: Narodne novine.

Sonja Cindori: The Money Laundering Prevention System

Abstract

The paper presents the money laundering and terrorist financing prevention system in Croatia. The basic concepts are defined, the principles and fundamentals of international regulations analysed, and the regulatory system in Croatia covered by statute and money laundering prevention Regulations is presented, in conjunction with a description of the organisation, remit and international actions of the Money Laundering Prevention Office.

The infiltration of dirty money is a crucial problem from national economies. The purchase of shares, of real estate, the establishment of dirty investment funds and the use of the banking system for the embedding of such resources is a danger to the credibility of a whole country, and in particular to the security of the financial and banking system. Croatia has adopted statutory measures aimed at the effective detection and prevention of suspicious financial transactions, in other words the prevention of money laundering.

Launderers constantly find new ways, make use of new non-financial channels and expand their activities to real estate, artworks and insurance. Hence it is necessary to keep up with European approaches and recommendations, to strive for further improvement of the laws and the modernisation of the system, and to adopt new regulations harmonised with international standards, particularly with Directive 2005/60/EC.

Key words: money laundering, terrorist financing, prevention, harmonisation with international standards, due diligence, reporting suspicious transactions